

ЛИДИЈА ДЕДУШ

ДРВЕНЕ ПТИЦЕ

ХРВАТСКО НАРОДНО КАЗАЛИШТЕ ВАРАЖДИН
И ХРВАТСКО НАРОДНО КАЗАЛИШТЕ ЗАГРЕБ
(ХРВАТСКА)

СУБОТА, 31. МАЈ

LIDIJA DEDUŠ

WOODEN BIRDS

CROATIAN NATIONAL THEATRE VARAŽDIN AND
CROATIAN NATIONAL THEATRE ZAGREB (CROATIA)

SATURDAY, 31TH MAY

Редитељ: ИВАН ПЛАЗИБАТ
Сценографија: ЗДРАВКА ИВАНДИЈА КИРИГИН
Костимографија: ПЕТРА ПАВИЧИЋ
Композитор: ХРВОЈЕ НИКШИЋ
Језичка саветница: ИНЕС ЦАРОВИЋ
Дизајн светла: ВЕСНА КОЛАРЕЦ
Дизајн видео: ВАНДА ПЕТРОВИЋ
Асистенткиња сценографије: МАТЕЈА ОЗМЕЦ

Direction: IVAN PLAZIBAT
Set design: ZDRAVKA IVANDIJA KIRIGIN
Costume design: PETRA PAVIČIĆ
Composer: HRVOJE NIKŠIĆ
Language consultant: INES CAROVIĆ
Light design: VESNA KOLAREC
Video design: VANDA PETROVIĆ
Set design assistant: MATEJA OZMEC

Улоге

Cast

Надица: КЛАРА ФИОЛИЋ
Пишта: КАРЛО МРКША
Анка, или луда Анка, Надичина мајка: БАРБАРА РОКО
Младен, Анкин муж: ЉУБОМИР КЕРЕКЕШ
Зденка Шпилер, докторова жена: ХЕЛЕНА МИНИЋ МАТАНИЋ
Доктор Шпилер: МАРИНКО ЛЕШ
Вера, поштарка: МИРТА ЗЕЧЕВИЋ
Ката: СУНЧАНА ЗЕЛЕНИКА КОЊЕВИЋ
Павле, Катин син: ФИЛИП ВИДОВИЋ
Барбара: ХАНА ХЕГЕДУШИЋ
Милица: ЕЛИЗАБЕТА БРОДИЋ
Циганка: БЕТИ ЛУЧИЋ
Хармоникаш/Лице с патологије:
ЛОВРО РИМАЦ
Лице у плавој униформи/Сеоски момак: ПАВЛЕ МАТУШКО

Nadica: KLARA FIOLIĆ
Pišta: KARLO MRKŠA
Anka, or crazy Anka, Nadica's mother: BARBARA ROCCO
Mladen, Anka's husband: LJUBOMIR KEREKEŠ
Zdenka Špiler, doctor's wife: HELENA MINIĆ MATANIĆ
Doctor Špiler: MARINKO LEŠ
Vera, postwoman: MIRTA ZEČEVIĆ
Kata: SUNČANA ZELENICA KONJEVIĆ
Pavle, Kata's son: FILIP VIDOVIĆ
Barbara: HANA HEGEDUŠIĆ
Milica: ELIZABETA BRODIĆ
A Gypsy Woman: BETI LUČIĆ
Accordionist / A Man from Pathology Department:
LOVRO RIMAC
A Man in a Blue Uniform / Country Boy: PAVLE MATUŠKO

Представа траје 1 сат и 45 минута

The play is 1 hour and 45 minutes long

СПИСАТЕЉИЦА

Инспирисали су ме све учесталији случајеви породичног насиља, чија последица је најчешће убиство жена. Радња драме смештена је у осамдесете године прошлог века, кад се о породичном насиљу толико није ни говорило ни писало, нити су информације о таквим догађајима биле доступне као данас. Занимало ме је шта се, у односу на то време, променило – показују ли статистике већи број фемцида због веће доступности информација и која је упоредива величина када кажемо да је број убистава жена у порасту. Мени се чини да се данашње информације које су, због интернета, доступне свима, допринеле овако лако закључивању о расту броја насилних случајева те да смо у прошлости имали барем једнак постотак жена страдалих од чланова породице, само о томе нисмо имали где да читамо.

Дрвене птице су, симболично, сви људи који, из било којег разлога, немају могућност бег из средине којом су њихови животи условљени. Чак ако таква могућност и постоји, они је не умеју препознати, што због патријархалног васпитања, што због црквених догми и верских уверења да је најсветије оно што је родом дано, што због незнања, лоших могућности школовања и бесперспективности. Оваква ситуација превладавала је у руралним пределима XX века, али није заобишла ни градове. Осим тога, и сама сам одгајана у породици која је имала у подлози тврда религијска уверења и део живота сам провела на селу сведочећи томе како неедукованост, празноверје и, поврх свега, алкохолизам, утичу на оно о чему говоримо као о темељној ћелији друштва – породици. Као књижевницу и као људско биће, не занима ме само феноменологија фемцида, већ убистава уопште, било да се она односе на мушку популацију, суицид, убиства деце. Шта је то у људима што изазива агресију и одакле долази потреба да наудимо припадницима своје врсте. Надасве, било какав облик насиља ми је неприхватљив и одбојан и утолико више имам потребу да схватим због чега смо, као бића која би на еволуцијској лествици требала бити на највишем месту по степену интелигенције, те као бића којима је дана способност говора и изражавања емоција, изражавања уопште, и даље способни да чинимо зло према другима.

Лидија Дедуш (Бања Лука, 1977)

Из ратног Сарајева се 1992. доселила у загорско село поред Вараждина. До 36. године живота, Лидија Дедуш радила је у картонажи, фабрици ситне електронике, конобарисала. У радној јој књижици као послодавца можете пронаћи и погребно предузеће, али и власника трговине „Све по пет куна“. Студирала је. Покушала је и да продаје животна осигурања, опробала се и за шалтером у банци... Како сама каже, „Живела сам и покушала да преживим. А то радим и данас“. Истовремено њен књижевни успех систематски расте. Прве записе почела је из забаве објављивати на Facebookу, а на њих су многи позитивно реаговали, међу осталима и писци Кристиан Новак и Миљенко Јерговић те песникиња Моника Херцег. Тако је почела и њена књижевна каријера. Лидија Дедуш ауторка је три збирке поезије: *Ајашриги и остале чудне личности*, *Ништа од најављиваног краја свијета* и *Разгледнице из прањаве републике*. Добитница је три награде за поезију (награда Трећег Трга за најбољи песнички првенац 2018, Post scriptum за књижевност на друштвеним мрежама 2019. и Удруге студената славистике Славитуде на Сорбони за трећи најбољи рукопис на БХСЦ језицима 2021), те награде за кратку причу часописа *Бибер*. Радови су јој преведени на енглески, француски, македонски, литвански, албански и грчки језик и објављени су у часописима *Бибер* (Центар за ненасилну акцију Сарајево – Београд), *The Well Review* (Ирска), *Europe Now* (Columbia University, New York), *Šiaures Atenai* те у двојезичној грчкој Антологији савремене босанско-херцеговачке поезије коју је уредио Алмин Каплан за *Vaxikon, Athena*. Збирка *Разгледнице из прањаве републике* преведена је 2023. на француски. Последње њено дело, *ја се зovem лидија дедуш* Воока, 2024), необичан хибрид поезије и прозе, регионални је хит. Члан је Хрватског друштва писаца. За најбољи савремени драмски текст добила је 2022. награду Хрватског народног казалишта у Загребу, за драму *Дрвене птице*.

РЕДИТЕЉ

Дрвене птице, први драмски текст Лидије Дедуш снажан је драмски крик против друштва дубоко уроњеног у неправду, сиромаштво, алкохол и отровну злурадост. И коначно прича о страшном злочину и страшној смрти. Радећи представу сусретао сам се с питањем како говорити о смрти, убиству и фемициду. Позориште, као најкрхкија и најосетљивија уметност на промену времена, може на само један начин говорити о смрти – кроз живот.

Кроз причу о трагичној смрти девојке од 16 година настојали смо на сцену да донесемо пунокрвно људско биће састављено од страхова, чежњи, надања и љубави. И утолико онда таква судбина постаје још трагичнија.

Иван Плазибат (Сплит, 1979)

Позоришни редитељ. Дипломирао је позоришну режију на Академији драмске умјетности у Загребу. Потписује режију тридесетак позоришних представа. Режирао је у позориштима широм Хрватске и регије као што су Хрватско народно казалиште Сплит, Хрватско народно казалиште Вараждин, Казалиште Марина Држића Дубровник, Театар ИТД Загреб, Градско казалиште лутака Сплит, Сатиричко казалиште „Керемпук“ Загреб, Босанско народно позориште Зеница, САРТР Сарајево, Градско позориште „Јазавац“ Бања Лука, Градско казалиште Комедија Загреб.

Године 2015. и 2019. био је селектор фестивала Мали Марулић у Сплиту, а од 2015. до 2017. члан већа фестивала Марулићеви дани у Сплиту.

Добитник је бројних награда за своје дечје представе (*Мој пријатељ Мачкодлак*, *Лажеш Мелиша*, *Миш у шоћу*, *Ало шо сам ја*) међу којима су награде за најбољу режију и најбољу представу и то три пут као добитник награде фестивала Мали Марулић, два пут награде Нај, нај, нај фестивала, награде фестивала Assitej

у Чаковцу и Награде хрватског глумишта за најбољу представу за децу и младе. За своје представе (*Укроћена јоройад* и *55 квадрата*) добитник је награда за најбољу представу и најбољу режију на фестивалима Гавелине вечери, Марулићеви дани, Награде хрватског глумишта и Фестивала малих сцена у Ријеци. Наведене, и друге представе, освојиле су и више од четрдесет глумачких и сарадничких награда на фестивалима у Хрватској и ван ње. Од јула 2023. управник је Дrame ХНК Сплит.

КРИТИКА

Погледали смо *Дрвене птице* Лидије Дедуш. Бруталан је то скен друштвене патологије, без мрве оклијевања и калкулација

Птице су егзистенцијалистичка поема човјекове окрутности, попут Горанове *Јаме*.

Гњев муке и распада праведности експлодира из леденог Зденкиног отајства (величанствена, потресна, градитељска, израњена катарза Хелене Минић Матанић) док над гробом убијене дјевојке лелече оптужбу: „Сви смо криви. Ништа нисмо подузели. Ништа нисмо рекли. Само смо стајали и гледали.“ Потресно је то финале *Дрвених птица* Лидије Дедуш, драме произведене у копродукцији Хрватског народног казалишта у Вараждину и Хрватског

народног казалишта у Загребу. Преважан и храбар репертоарни потез. Без мрве оклијевања и калкулација изнедрити бруталан скен друштвене патологије, из позиције освијештене позорничке моћи – на свим ралинама естетике и социјалне свијести. Драмски првијенац Лидије Дедуш (2022. освојио награду ХНК Загреб за савремени драмски текст) раскошан је и сведен, потентан и неухватљив у жанровским одредницама. *Пшцице* су егзистенцијалистичка поема човјекове окрутности попут Горанове *Јаме*, драма уланчаних монолога аутодеструктивних тјескоба, блатни укаљани трилер вукојебинског проклетства, натурализам безнађа и свакодневица удомаћеног насиља, чеховљанска чежња доведена до пакла де-струираних снова... Лидија Дедуш је радикализирана, анархоидна чеховљанка, оборужена муклом, рахлом душом кајавског језика. Трепераво осјетљива на злостављачку баштину упарложену у блато заједнице у одустајању. Формално је прича о фемциду седамнаестогодишњакиње Надице временски лоцирана крајем осамдесетих у Југославији, али неупитно је да говори о нама данас и овдје. Дапаче, ступањ злостављачког ступурозног друштва у међувремену је еволуирао до дна бешћутности. С вертикалом протегнутом од патријархата егоизма урбане „елите“ до опустјеле елиотовске земље изгубљених сеоских атавизама. Редатељ Иван Плазибат помно је и храбро одговорио на изазовно ауторичино обиље људске забринутости. Конципирајући представу на чудесном сразу дирљиве поетизације и сировог атрофираног губитништва као компоста злоћудних односа. На фону немоћи средине у којој се животињари, сценографкиња Здравка Ивандија Киригин осликала је замрзнуто, згрушано блато, а између два гола дрвета смјестила криж крајпуташ – не као мјесто утјехе него уклете одузетости запишане наде. Костимографкиња Петра Павичић глухим је уморним комадима загипсала поражена тијела, са гротескним епилогом бијеле вјенчанице на тијелу убијене дјевојчице. Глазба Хрвоја Никшића аутентично се и горко поиграва са јеком матрице панонске меланколије. Плазибат у таквом амбијенту непрестано испреплиће сломљене људе-птице који као колоне рањеника тетурају кроз Надичину и своју безувјетну предају. Фасцинантно је редатељско бдијење над тим лицима и њиховим глумачким двојницима. Намјере мукотрпног постављања питања о генези поживинченог у нама, о дословном убијању бога у човјеку, видљиве су

на сваком кораку потресне Плазибатове глумачке бригаде. Млада Клара Фиолић (Надица) херојски се одупрла једностраном приказу жртве, исказујући читаву скалу бунта слободе, резигнације, дјетињег резонерства и преране зрелости одузетих шанси. Барбара Роко громких је досега у потуљеном Анкином лудилу, њезино режање („Ова вукојебина поједе све који се ту роде, или дојду, или само полак прејду“) сертификат је лузерства. Љубомир Керекеш (Младен) сјајан је у гротескној анамнези обитељског насилника, прогоњеног од мртвих. Карло Мркша изврским је тоновима пратио Пиштину растрзаност – човјека жељног љубави и заслијепљеног силеције. Маринко Леш као доктор Шпилер право је углађено ђубре који не преза од силовања, дословних или менталних. Сунчана Зеленика Коњевић самозатајном ритуалном грубошћу носи Катину несрећу силоване прошлости, а Филип Видовић као Павле, виртуозним блеферством скрива патњу нежељеног дјетета. Хана Хегедушић (митска сиренска оуглала биртијашица Барбара), Мирта Зечевић (Вера), Елизабета Бродић (Милица), Бети Луцић (Циганка), Ловро Римац (Хармоникаш/Лице с патологије) и Павле Матушко (Лице у плавој униформи/Сеоски момак) здушним ангажманом употпуњују племениту мисију овог театарског и друштвеног става. Идите и наклоните им се. Тамо пише све о нама. Све оно што бисмо најрадије закопали дубоко под земљу.

Давор Шпишић (*telegram.hr*, 3. април 2025)

ШУТЊА КАО КОБНА БОЛЕСТ

Лидију Дедуш књижевна је јавност упознала кроз збирке пјесама у којима бескомпромисним дискурсом пише о рату, особним траумама и друштвеним антагонизмима, као и апсурдима свакодневице. С *Дрвеним пјесмама* побиједила је 2022. на натјечају за савремену драму загребачког ХНК, а у тексту се, као темељним мотивом, бави фемицидом, што не изненађује од умјетнице која књижевност сматра средством за детабузацију традиционалних догми и наслијеђених, деструктивних образаца понашања.

Редатељ Иван Плазibat поновно се на сцени вараждинског ХНК, након *Случаја власитише побијели* Кристиана Новака, умјешно бави дубоком друштвеном патологијом. Средишњи трагични догађај означен је одбројавањем пројектираним на платну иза позорнице (видео је обликовала Ванда Петровић), испред којег сценом продуженом тик до гледалишта, између голих стабала, доминира велико распело (сценографкиња је Здравка Ивандија Киригин). Злогуко озраче прати експресивна глазба Хрвоја Никшића и тмурно обликовано свјетло Весне Коларец, док је на кајкавске језичне финесе пазила Инес Царовић.

У радњу нас, у улози седамнаестогодишње Надице, меланхоличним традицијским напјевом уводи сугестивна Клара Фиолић. Она жуди за бијегом из окружја које је спутава и гази, почевши од родитеља с којима је у сталној свађи, преко исцрпљујућег рада у картонажи, до немогућности остварења озбиљне љубавне везе. За старијег Пишту (врло добар Карло Мркша), физички злостављаног у дјетињству, показује занимање, но доживљава га понајприје као пријатеља, док млађег Павла (једнако добар Филип Видовић) посве одбацује јер осим што се, као и њезин отац, не одваја од боце, по селу се говорка да јој је брат. Своје муке у писмима повјерава пријатељици Милицы, сјетној Елизабети Бродич, чију радост пак убија град, у којем Циганка, у ефектној епизоди Бети Лучић, прориче долазак смрти.

За Надичина писма задужена поштарница Вера, на тренутке комична Мирта Зечевић, не одолијева најгрубљим наклапањима. Управо су говоркања, често подмукла и пакосна, оно чиме Л. Дедуш као закрченим жилама премрежује сеоско друштво и претвара га у гангренозно ткиво којем треба лијечење. Оно би требало

бити повјерено сеоском лијечнику Шпилеру, но да од оздрављења неће бити ништа, можемо наслутити из потмуле дијаболичности којом га игра Маринко Леш, те из сталног немира његове супруге Зденке, увјерљиве Хелене Минић Матанић, трауматизираних већ бившим браком с крамаром који је продавао дрвене птице, злостављачем који јој је избио здјелицу и зубе, и избацио је на цесту.

И туробно распјевана конобарица Барбара, у изведби Хане Хегедушић, такођер покушава утећи из чемерног села, људима испод животињских маски, што даље од мрачног карневала у којем неће бити спаљен кривац, него невина и наивна жртва. Од карцинома обољела Павлова мајка Ката, емоционално интензивна Сунчана Зеленика Коњевић, пред крај ће открити тко је отац њезина сина, да се иза наоко fine фасаде сеоског лијечника крије сексуални напасник, исти онај мушкарац који ће силовати Надицу и убити је пајсером, те за све без крзмања окривити Пишту. Дакако, фемицид није игра детекције, нема новчаник нити занимање, није ни урбан нити руралан, а убојите руке могу бити и његоване. Локални полицајац (Павле Матушко) повјероват ће убојци, те му чак пружити рупчић да с прстију обрише крв.

На Надичину спроводу сцену сталних међусобних оптужби поновно ће одиграти њезини родитељи, унутарњим борбама сатрвена Анка и напакон тријезан Младен, које су у моћном тандему одиграли врло сигурна Барбара Роко и рутински поуздан Љубомир Керекеш. Костимографкиња Петра Павичић мртву је

Надицу одјенула у сабласну бијелу хаљину с воланима, а док распело одједном свијетли попут неонске рекламе, енергичну проповијед одржат ће сломљена Зденка, проналазећи главног кривца у шутњи, понајвише властитој, јер је све вријеме знала за насилно наличје свога супруга. На корак до катарзе долази Шпилер и грубо прекида њезин монолог.

На приближавање трагедије континуирано подсјећа и Ловро Римац у улози свирача и пјевача, који је сјечиво косе замијенио басовима на хармоници, а користи и микрофон који штафетно, али без искупљења, преузимају и остали ликови. У поетском епилогу Надица ће на позорници остати сама, с микрофоном у руци гласнија је од шаптања шафрана и дрхтања бреза, но чујемо је само како бисмо сазнали да за њезину смрт нитко неће одговарати, „да бу се как ниш било не“, док нас покопаним очима пита, нас који шутимо у публици, зна ли нетко чему служи микрофон.

Младен Копјар (*matica.hr*, 13. март 2025)

WRITER

LIDIJA DEDUŠ (BANJA LUKA, 1977)

In 1992, she moved from war-torn Sarajevo to a village in the Zagorje region near Varaždin. Until the age of 36, Lidija Deduš worked in a cardboard packaging factory, a small electronics factory, and also waited tables. In her employment record book, you can find employers such as a funeral company, as well as the owner of a local dollar store. She studied for a time. She also tried selling life insurance and worked behind a bank counter. As she says, “I lived and tried to survive. And that is what I still do today.” Meanwhile, her literary success has been steadily growing. She first started publishing her writings for fun on Facebook, where they received positive reactions from many, including writers Kristian Novak and Miljenko Jergović, as well as poet Monika Herceg. This marked the beginning of her literary career. Lidija Deduš is the author of three poetry collections: *Stateless and Other Strange Characters*, *Nothing Came of the Announced End of the World*, and *Postcards from a Dusty Republic*. She has won three poetry awards (the Treći Trg Award for Best Poetry Debut in 2018, the *Post Scriptum* Award for Literature on Social Networks in 2019, and the Slavitude Association of

Slavic Studies Students at the Sorbonne for the third-best manuscript in BCSC languages in 2021), as well as the *Biber* magazine award for short story writing. Her works have been translated into English, French, Macedonian, Lithuanian, Albanian, and Greek, and published in magazines such as *Biber* (Center for Nonviolent Action Sarajevo – Belgrade), *The Well Review* (Ireland), *Europe Now* (Columbia University, New York), *Šiaurės Atėnai* (Lithuania), and in the bilingual Greek *Anthology of Contemporary Bosnian-Herzegovinian Poetry* edited by Almin Kaplan for Vaxikon, Athens. Her poetry collection *Postcards from a Dusty Republic* was translated into French in 2023. Her latest work, *my name is lidija deduš*, an unusual hybrid of poetry and prose, has become a regional hit. She is a member of the Croatian Writers' Association. In 2022, she received the Croatian National Theatre Zagreb's prize for the best contemporary drama for her play *Wooden Birds*.

DIRECTOR

IVAN PLAZIBAT (SPLIT, 1979)

He graduated from the Academy of Dramatic Art in Zagreb. He has directed around thirty theatre performances. He has directed in theatres such as Croatian National Theatre Split, Croatian National Theatre Varaždin, “Marin Držić” Theater Dubrovnik, “&TD” Theatre Zagreb, City Theatre Split, Kerempuh, Bosnian National Theatre Zenica, SARTR Theatre Sarajevo, City Theatre Jazavac, City Theatre Comedy.

In 2015 and 2019, he was the curator of the “Mali Marulić” Festival in Split, and from 2015 to 2017, a member of the council of the “Marulić Days” Festival in Split.

He is the recipient of numerous awards for his children's plays (*My Friend Catwolf*, *You're Lying*, *Melita*, *The Mouse in the Pot*, *Hello, It's Me*), among which are awards for Best Direction and Best Play, including three-time winner of the Mali Marulić Festival award, two-time winner of the Naj, Naj, Naj Festival award, the Assitej Festival award in Čakovec, and the Croatian Actors' Guild Award for Best Play for Children and Youth. For his plays (*The Taming of the Shrew* and *55 Square Meters*), he has won awards for Best Play and Best Direction at the Gavella Evenings Festival, Marulić Days Festival, the Croatian Actors' Guild Awards, and the Small Scenes Festival in Rijeka. These and other productions have earned

more than forty acting and collaboration awards at festivals in Croatia and abroad. Since July 2023, he has been the Director of Drama at the Croatian National Theatre (HNK) Split.

REVIEWS

WE WATCHED WOODEN BIRDS BY LIDIJA DEDUŠ. IT IS A BRUTAL SCAN OF SOCIAL PATHOLOGY, WITHOUT A SHRED OF HESITATION OR CALCULATION.

Wooden Birds is an existentialist poem about human cruelty, much like "The Pit" by Ivan Goran Kovačić.

The anger of suffering and the collapse of justice explode from the frozen secret of Zdenka (a magnificent, harrowing, constructive, and wounded catharsis embodied by Helena Minić Matanić), while an accusation wails over the grave of the murdered girl: "We are all guilty. We did nothing. We said nothing. We just stood there and watched." This is the heart-wrenching finale of *Wooden Birds* by Lidija Deduš, a drama that premiered as a co-production of the Croatian National Theatre Varaždin and the Croatian National Theatre Zagreb. An immensely important and courageous repertoire decision – to create such a brutal scan of social pathology from the position of a consciously empowered theater, on all levels of aesthetics and social awareness. Lidija Deduš's dramatic debut (winner of the Croatian National Theatre Zagreb's prize for the best contemporary drama in 2022) is both lavish and restrained, potent yet elusive in terms of genre. *Wooden Birds* is an existentialist poem about human cruelty, much like "The Pit" by Ivan Goran Kovačić, and a drama of chained monologues fueled by self-destructive anxieties, a mud-stained thriller cursed by remote village damnation, a naturalistic portrait of hopelessness and the everydayness of normalized violence, a Chekhovian longing driven to the hell of destroyed dreams... Lidija Deduš is a radicalized, anarchoid Chekhovian figure, armed with the silent, loose soul of the Kajkavian dialect. She is tremulously sensitive to the heritage of abuse buried in the mud of a community in decay. Formally, the story of the femicide of seventeen-year-old Nadica is set in Yugoslavia at the end of the 1980s, but it unquestionably speaks about us, here and now. The degree of societal cruelty has evolved in the meantime to the very depths of callousness, with a vertical stretch from the patriarchal egotism of the

urban "elite" to the barren Eliotian land of lost rural atavisms. Director Ivan Plazibat answered the challenge of the author's wealth of human concern with care and courage. He conceived the play at the wondrous intersection of tender poetization and raw, atrophied defeatism as the compost of malignant relationships. Against the backdrop of a helpless community, scenographer Zdravka Ivandija Kirigin depicted frozen, coagulated mud and placed a wayside cross between two bare trees – not as a place of solace, but as a cursed marker of hope pissed away. Costume designer Petra Pavičić sealed the defeated bodies in deaf, tired garments, culminating in a grotesque epilogue where a white wedding dress adorns the murdered girl's body. Hrvoje Nikšić's music authentically and bitterly plays with the echoes of Pannonian melancholy. In this environment, Plazibat continually intertwines the broken bird-people, staggering like columns of the wounded through Nadica's – and their own – unconditional surrender. His directorial vigilance over these faces and their acting doubles is fascinating. The painstaking quest to confront the genesis of the beast within us, the literal murder of god in man, is visible in every step of Plazibat's harrowing acting brigade. Young Klara Fiolić (Nadica) heroically resists a one-dimensional portrayal of victimhood, expressing a full range of rebellion, freedom, resignation, childlike reasoning, and the premature maturity of stolen chances. Barbara Rocco achieves thunderous heights in the subdued madness of Anka, with her snarling ("This godforsaken place devours everyone born here, or those who come, or even those who merely pass through") serving as a certificate of loserdom. Ljubomir Kerekeš (Mladen) is brilliant in his grotesque portrayal of a family abuser, haunted by the dead. Karlo Mrkša skillfully captures Pišta's torn nature – a man craving love yet blinded by violence. Marinko Leš, as Dr. Špiler, is a slick bastard who does not shy away from either literal or mental rape. Sunčana Zelenika Konjević carries the burden of Kata's raped past with stoic, ritualistic roughness, while Filip Vidović, as Pavle, masks the suffering of an unwanted child with virtuoso bluffing. Hana Hegeđušić (as the mythical, hardened barmaid Barbara), Mirta Zečević (Vera), Elizabeta Brodić (Milica), Beti Lucić (the Gypsy Woman), Lovro Rimac (Accordionist / A Man from Pathology Department), and Pavle Matuško (A Man in a Blue Uniform / Country Boy) all complement the noble mission of this theatrical and social stance through their heartfelt commitment. Go and bow to them. Everything about us is written there. Everything we would most like to bury deep under the ground.

Davor Špišić (*telegram.hr*, April 3rd 2025)

SILENCE AS A FATAL DISEASE

Lidija Deduš was introduced to the literary public through collections of poems in which she writes with an uncompromising discourse about war, personal traumas, social antagonisms, and the absurdities of everyday life. With *Wooden Birds*, she was the winner of the Croatian National Theatre Zagreb's prize for the best contemporary drama in 2022, and in the text, she addresses femicide as the central theme – something unsurprising from an artist who considers literature a tool for breaking traditional taboos and inherited destructive behavior patterns.

Director Ivan Plazibat, after *The Case of One's Death* by Kristian Novak, once again skillfully addresses deep social pathology on the stage of Varaždin's Croatian National Theatre. The central tragic event is marked by a countdown projected onto a screen behind the stage (with video design by Vanda Petrović), in front of which, on a stage extended almost into the audience, between bare trees, a large crucifix dominates (set design by Zdravka Ivandija Kirigin). The ominous atmosphere is supported by the expressive music of Hrvoje Nikšić and the somber lighting by Vesna Kolarec, while Ines Carović took care of the Kajkavian language nuances.

The story is introduced to us by Klara Fiolić in the role of seventeen-year-old Nadica, with a melancholic traditional song. Nadica yearns to escape an environment that oppresses and crushes her, from her parents, with whom she is in constant conflict, to the exhausting work in a cardboard factory, and the impossibility of forming a serious romantic relationship. She shows interest in the older Pišta (a very good Karlo Mrkša), who was physically abused as a child, but she sees him mainly as a friend. Meanwhile, she completely rejects the younger Pavle (equally well played by Filip Vidović), who, like her father, is inseparable from the bottle, and about whom village rumors suggest might be her brother. Nadica confides her troubles in letters to her friend Milica, played by the wistful Elizabeta Brodić, whose own hopes are crushed by the town, where a Gypsy woman – in a striking performance by Beti Lučić – ominously foretells death.

The postwoman Vera, comically portrayed at moments by Mirta Zečević, handles Nadica's letters and cannot resist indulging in the village's coarsest gossip. Indeed, it is precisely this gossip – often insidious and malicious – that Deduš weaves like clogged arteries through village society, turning it into gangrenous tissue desperately in need

of healing. Healing should come from the village doctor, Špiler, but it soon becomes clear that no healing will occur, hinted by the simmering diabolical nature portrayed by Marinko Leš and the constant unrest of his wife Zdenka, convincingly played by Helena Minić Matanić, herself traumatized by a previous marriage to a merchant of wooden birds – an abuser who broke her pelvis and teeth and cast her onto the streets.

The gloomy, singing bartender Barbara, played by Hana Hegedušić, also dreams of fleeing the miserable village, away from people hidden behind animal masks, away from the dark carnival where the guilty will not be burned but rather the innocent, naïve victim. Pavle's mother, Kata, played with emotional intensity by Sunčana Zelenika Konjević, suffering from cancer, will eventually reveal the secret that the seemingly respectable village doctor is a sexual predator – the same man who will rape and kill Nadica with a crowbar, later easily blaming Pišta for the crime. Of course, femicide is not a detective story – it has no wallet, profession, nor is it exclusively urban or rural; the killer's hands can even be well-manicured. The local policeman (Pavle Matuško) will believe the killer and even hand him a handkerchief to wipe the blood from his fingers.

At Nadica's funeral, her parents will again engage in scenes of mutual accusations, Anka, crushed by internal battles, and Mladen, finally sober, powerfully performed in tandem by the very confident Barbara Roko and the reliably routine Ljubomir Kerekeš. Costume designer Petra Pavičić dressed the dead Nadica in a ghostly white ruffled dress, and while the crucifix suddenly glows like a neon advertisement, the broken Zdenka delivers an energetic sermon, finding the primary culprit in silence, especially her own, having always known about her husband's violent nature. As Zdenka nears catharsis, Špiler interrupts her monologue brutally.

The looming tragedy is continuously echoed by Lovro Rimac, in the role of a musician and singer who has traded a scythe's blade for the bass of his accordion. He uses a microphone that is passed from character to character, but without redemption. In the poetic epilogue, Nadica remains alone on stage, microphone in hand, louder than the whispers of crocuses and the trembling of birches. Yet, we hear her only so that we may learn that no one will be held accountable for her death, that "it will be as if nothing ever happened," while she, with buried eyes, asks us, the silent audience, whether anyone knows what the microphone is for.

Mladen Kopjar (*matica.hr*, March 13th 2025)